

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE ÉS SZABADGONDOLAT

VIII. ÉVF. 1918. AUGUSZTUS—SZEPTEMBER 6—7 SZ.

Polányi Károly:

A világbéke Dummer August-jai.

A győzelmes béke egységes és öntudatos táborával egy másik tábor áll szemben az egész világon, amely kevésbé öntudatos, mert kevésbé egységes is: a megegyezései béke, a tartós béke és a pacifista béke híveié.

A megegyezései béke a központi hatalmaknál a német reichstag többségi pártjainak ismert júliusi rezolúcióján sarkallik. A tartós béke ugródeszkája Károly király ausztriai trónbeszéde volt. Kormányfőink közül Czernin gróf vallotta magát először a pacifista béke hívének az ő történelmi jelentőségű budapesti beszédében. Legújában a német félhivatalos Norddeutsche Allgemeine Zeitung vállal óvatos közösséget Wilson eszméivel.

Nevezzük e három irány követőit, akiknek idáig még közös elnevezésük sincsen, együttesen a mértékletes béke táborának.

A győzelmes béke és a mértékletes béke közéleti harca ma mindenütt a legfontosabb politikai kérdés. A legfontosabb nemcsak tárgyának mindent felülmúló jelentősége és aktuálitása folytán, hanem azért is, hogy elvben ma az egész emberiség megoszlik e két tábor között.

Mégis, a küzdelem intenzitása meglepően csekély. A győzelmes béke egységes és öntudatos táborra alig talál komoly ellenállásra. A mértékletes béke közvéleménye nem képes határozott fellépésre, magatartása habozó és ingadozó, a döntő pillanatokban pedig rejtélyes következetességgel cserben hagyja a zászlóját.

A mértékletes béke hívei csak az annexionistákkal szemben szolidárisak. De elégséges egy sikerült frontáttörés és ez az egység is megzavarodik és megbomlik, ha pedig a végső harctéri győzelemre nyílik komoly kilátás, végleg elcsendesül a tábor és a katonái csoportosan szöknek át az ellenséghez. Az új és ellenőrizhetetlen jelszavaknak önkényes tarkasága kiváltképpen kedvez ennek az állapotnak. A megegyezései béke követelése és a tartós béke követelése néha együtt járnak, néha meg egymást kizáró ellentétek.

Az entente államaiban például tartós békén egyenesen a győzelmes békét értik. Néha megegyezéssel béke és tartós béke ugyazerepelnek az ellenzéki skálán, mintha az előbbi a kevesebb, az utóbbi a több volna. A legjobban mindenesetre olyankor közelednek egymáshoz, amikor közösen foglalnak állást pacifista bajtársaikkal szemben. Még gyakrabban esnek ez meg, ha legalább a pacifisták következetesen maradnának a programjukhoz. De míg például a szocialisták a programjuk szerint pacifisták lennének, addig a gyakorlatban a megegyezéssel béke hívei, ha ugyan nem a győzelmes békéé, mint azt entente-résztől gyakran tapasztaljuk. De még egy Friedrich Adler is a pacifista béke ellenzóihez tartozik. Viszont a megegyezéssel béke egyik árnyalata mindjobban eltávolodik eredeti álláspontjától és a pacifista békét követeli. Ezek között nálunk első helyen Károlyi Mihály és Jászi Oszkár állanak.

Es ebben a bábeli zürzavarban vonul fel harcra a mértékletes béke tábora a győzelmes béke fegyelmzett seregei ellen! Nem csoda, ha a siker kilátásai csekélyek.

De ez a helyzet nemcsak szégyenletes, hanem egyben veszélyes is. Szégyenletes, mert ha egy eszmei program nem világos, ha egy eszmei mozgalom nem egységes, akkor ennek az oka soha nem lehet más, mint az e programot vallóknak, e mozgalomban résztvevőknek önmagukkal és egymással szemben való erkölcsi gyávasága. De ez az állapot veszélyes is, mert mégis ennek a tábornak az erejétől és az elhatározottságától fog függeni, hogy sikerül-e feltartóztatni azt a katasztrófát, amellyel a vég nélküli háboru az egész emberiséget fenyegeti.

Vegyük hát bátran szemügyre azokat az utjelzőket, amelyek után a béke hívei indulnak és számoljunk le könyörtelenül a hamis és megtévesztő felírásokkal, ha még oly kegyeletesen hangoznának is fülünkben.

*

Kezdjük az elején: megegyezéssel béke kell-e hát, vagy tartós béke? Vagy pedig ez a kettő egyet jelent-e?

Sokan azt mondják, hogy tartós csakis az a béke, mely megegyezéssel alapul és hogy minden megegyezéssel alapuló béke tartós béke is.

A valóságban a dolog éppenséggel nincsen így.

Megegyezhetnek a felek egy békében, amelyben kialkuszhatnak és azért annak mégsem kell tartósnak lennie.

Ilyen volt a legtöbb béke a történelem folyamán, amelyet egyenrangú felek kötöttek: előbb megegyeztek a béke feltételeiben, de utóbb az egyiknek vagy a másiknak, vagy akár mind a kettőnek az akaratából az alku újra felborult és kitört közöttük a háboru. Mert a rossz alkuhoz is megegyezés kell, pedig csak a jó alku teremti megelégedést és tartósságot. A legtöbb alku azonban nem ilyen. Amit kölcsönös kényszerhelyzet teremtett, azt kölcsönösen kényszernek is érzik a felek. Nem az a fontos tehát, hogy a béke alku eredménye legyen, hanem hogy olyan állapotot te-

remtsen, amelyben a felek a saját érdeküket lássák. A megegyezési béke így egymagában még nem tartós béke is és ha mégis arra vezetne, az nem annak az eredménye, hogy a felek megegyeztek, hanem annak, amiben a felek megegyeztek.

Másrészt be kell látni, hogy tartós békét másképpen is lehet elérni, mint megegyezés útján. Ebben az egyben a Siegfriede Sigfridjeinek igazuk van: elvben és gyakorlatban egyaránt tartósabb az a béke, amelyet a porba sújtott ellenfélre rákényszerítünk, mint az, amelyikben alku útján kiegyezünk vele. Alkuban mind a két fél vesztesnek érezheti magát és egyiket sem vigasztalhatja az a tudat, hogy ennek így kellett lennie. A megsemmisített ellenség legfeljebb gondolhat revanche-ra, de az, amelyik alkuban véli magát megrövidítve, neki is láthat annak.

A megegyezési béke tehát csak ritkán tartós béke, a legtartósabb béke meggyakran az, amelyik nem megegyezésen, hanem győzelmen alapul.

Arra a meglepő és paradoxonnak tetsző eredményre jutottunk volna így, mintha a megegyezési békének és a tartós békének önálló tartalma, saját értelme nem is volna, mintha ezek nem volnának egyebek, mint csonka és csenevész alakjai annak, aminek ma egyetlen, valódi és életképes képviselője: a győzelmes béke?!

És ez valóban így is van. Mert csupán kétféle módon tudjuk elképzelni a modern államok békés együttélését: vagy a hatalmi egyensúly, vagy pedig a jogi egyensúly alapján. Vagy mint szuverén államokét, amelyeknek az akaratát semmi sem korlátozza, tehát a fizikai erő és a fizikai hatalom alapján, amint eddig volt, — vagy pedig mint szövetségi államokét, a jog és az igazságosság alapján, úgy, mint azt az új világrend kívánja. Az első rendszert militarizmusnak nevezzük, a másodikat pacifizmusnak. És ez a két rendszer ma több pusztán eszménynél, konstrukciónál vagy lehetőségénél: mindkettő a gyakorlati politika kézzelfogható valósága.

A militarizmus testet ölt a fegyverben álló államban, amelynek szabadságát a többi államok között csupán a hatalma korlátozza, amelynek a mozgási körét az erőszak méri ki és ha ez a kör vitás, a szemben álló erőszakok hatalmi háborúval döntenek el illetékességüket.

Ezt a döntést azután a békefeltételek állandósítják azzal, hogy az erősebbet, aki győzött, még erősebbé teszik. De a hatalmi béke sem tarthat örökké, mert a hatalmi viszonyok megváltoznak és a szuverén állam, amely legbensőbb lényege szerint csak egy hivatást ismer: — ennek a hatalomnak az érvényesítését, e hivatás teljesítése közben a régi békefeltételekkel találja magát szemközt, amelyeket félre kell háritani az útjából. A hatalmi békék időszakait így váltják fel az új meg új hatalmi háborúk. Ezeknek a sűrűsége azonban nem függ elsősorban a békefeltételek szigorúságától vagy enyhességétől, amint azt a megegyezési béke hívei hiszik, hanem egészen másfajta tényezőktől, melyek minden történelmi processusnál mások és mások.

A militarizmus lényege tehát sem a békefeltételek szigorúsága, amint azt a megegyezései béke jelszava elhitetné, sem a háborúk sűrűsége, ahogy azt a tartós béke hívei inszinuálják, hanem annak a lényege az a nemzetközi politikai rendszer, mely a szuverén államok közötti viszonyt az erőszak alapján rendezel és a népek életében felmerülő erkölcsi értékeket az erő fogalmából vezeti le.

Ezzel szemben a pacifizmus az a nemzetközi politikai rendszer, amely a népek, a nemzetek, az államok egymáshoz való viszonyát a jog és az igazságosság alapján szabályozza és amely az emberiség életében foglalt erkölcsi értékeket a jogrend fogalmából származtatja. A pacifizmus tehát elsősorban nem ismer el szuverén államokat, mert az állami akarat fölött is van még valami, tudniillik a jog és az igazságosság elvei. A népek szövetségének tagjai az ő számára az egyes államok és a legfőbb akarat többé nem az államegyedeket illeti meg, hanem magát az államok összességét. Az általános leszerelés végrehajtása, valamint a nemzetközi kötelezettségek és szerződések szentsége fellett döntő bíróság örököl, amelynek végrehajtó erőt a renitens állammal szemben a többiek szolidaritása ad. Az illető állam gazdasági boycottja az elsőfoku kényszerítő rendszabály, amely szükség esetén szövetségi haderő igénybevételéig fokozódhatik. Amint a jogállamban is a gonosztevő ellen erőszakot vesz igénybe az állam, úgy a pacifista világrend is háborúval kényszeríti ki végső soron a jog uralmát. — Ennek a jogrendnek a megteremtése a pacifista mozgalom célja.

E mozgalom első állomása a pacifista béke.

A pacifisták ugyanis a világháború okait sem azokban, egyedül a szemben álló szuverén államok eszméjéből fakadó és onnét polgáraiknak feltűzött képzeletébe átplántált »létérdekekben« látják, amelyeket mindegyiküknek állítólag vagy »győzelemre kell vinni«, vagy pedig »bölesen ki kell egyenlíteni« ahhoz, hogy újra helyreállhasson a béke, — hanem ellenkezőleg, attól a meggyőződéstől vannak áthatva, hogy ezek a »létérdekek« csupán a szuverén államok rögeszméjében gyökereznek, de a valóságban nem is léteznek, és hogy a háború oka éppen abban van, hogy az emberek mégis azt hiszik, hogy ezek léteznek. Ennek a tünetnyeknek az alapoka pedig magában a militarista világrendben rejlik, abban az ellentmondásban, amely a szuverén állam eszméje között egyrészt és a modern emberiségnek valóságra vált életközössége között másrészt fennáll. A szuverén állam a másik állam pusztta létezését is csakis mint az ő létérdekének megtagadását tudja elképzelni, mert az ő számára a maga szuverén léte valami olyan korlátlan-ság, amely a kizárólagosság igényét magában felöleli. Ezzel szemben a modern emberiség minden részét a világgazdaság, a világ-irodalom és a világcivilizáció annyira egymáshoz hasonlóvá tette és olyan szoros kölcsönhatásba hozta egymással, hogy ennek az egyetlen életközösségbe egybeforrt emberiségnek akárhányféle szu-

verén állam határai által egymástól elválasztott egyénei mégis egymástól izoláltan sem szellemi, sem anyagi létüket fenn nem tart-
hatják, egymás nélkül nem eszmélhetnek és nem termelhetnek, egy-
mástól elkülönülve többé nem élhetnek. Ezért nem tudnak ma
a szuverén államok sem egymástól elküönülve megmaradni, bár
szuverének lévén, egymással közösségre lépni sem képesek. Az
a katasztrófális forma, melyben ez az ellentmondás megoldódik
és melyben a korlátlan és kizárólagos szuverén államokon a leg-
szorosabb nemzetközi kölcsönhatás ilyen körülmények között va-
lóságra válik: a világháború. Az államok egymásra való köl-
csönös veszélyességének mai fokán a világháború az a stabi-
lis állapot, amely a külsőleg szuverén államokba izolálódott,
de belsőleg egyetlen életközösségben élő mai világnak természetes
létformája lett. A pacifisták a valódi háborús okot küszöbölik
ki, amikor magát azt az ellentmondást szüntetik meg, amely az
emberiség tényleges életközössége és annak szuverén államokba
való külső tagoltsága között van. Ennek a benső életközösségnek
megfelelő külső formát követelnek a pacifisták az emberiség szá-
mára és ez a szükségszerű forma nem lehet egyéb, mint a szu-
verén állam végleges megtagadása és túlhaladása: a népek szö-
vetsége és a rajta felépülő nemzetközi jogrend.

Pacifista béke tehát az, amely a világháborút befejező béke-
kötés keretében a világ vezető államainak új életrendjét intéz-
ményesen megteremtené és biztosítaná. Pacifista béke az, amely
a békekötés feltételeinek hatályát sem a győző megszorított
hatalmára, sem a kölcsönösen megalkuvó felek kibékülésére, sem
más efféle, az erkölcsi világ rendjét el nem ismerő tényezőre,
hanem egyesegyedül magára arra a jogrendre akarja alapítani,
amelynek a megteremtése ennek a békekötésnek mindenféle ki-
csinyes békefeltételeknél összehasonlíthatatlanul nagyszerűbb viv-
mánya volna. Pacifista béke az, amely a mai világot a békekötéssel
nemcsak a harcban álló felek közötti látszólagos és subaltern
ellentétéktől szabadítaná meg, hanem magát az emberiséget az
ököljogtól, amely mindannyiunkat a barbarismus rabszolgáivá sű-
lyeszt.

Két pozitív concepciója van eszerint a békekötésnek: az egyik
a győzelmes béke, a másik a pacifista béke. E mellett a két ki-
zárólagos lehetőség mellett a megegyezéses és a tartós béke jel-
szavai valóban nem egyebek felemás és elvtelen formuláknál, ame-
lyek minden komoly átgondolás és minden belső igazság nélkül
valók.

Mert legyünk tisztában vele, hogy mindaddig, amíg szuverén
államok lesznek és azoknak a nyugalmi helyzetét a hatalmi
egyensúly szabályozza, amíg a népek szabadságának a
mértékét az erőszak határozza meg, amíg a nemzetek igé-
nyeinek az eldöntésére az egyedüli eszköz a háború, amíg a
békét más nem biztosíthatja, mint a hadseregek ha-
talma, az erőszak fenyegetése és a háború sikere
— mindaddig csakis úgy lehet és nem másképpen, hogy ezt a ha-

talmi egyensúlyt minden népnek a győzelem segédelmével kell a maga javára billenteni, mindaddig a szabadság legmagasabb fokát csupán a győzelem biztosíthatja az ő számára és mindaddig a háboru eszközét a vitás igények és a megoldhatatlan ellentétek végleges eldöntésére csakis egyféleképpen lehet és kell felhasználni és ez az egy mód: a győzelem.

Egy ilyen világban csak egy jó béke van: és az a győztes béke. Minden civilizációja és minden kulturája ennek a világnak csakis ezt szolgálhatja, minden emberi igyekezet és minden emberi önfeláldozás csakis ebben lelheti végső igazolását.

A megegyezései béke hívei érzik ezt, de ha nem éreznék is, a magatartásukon mégis kiütköznék ez az ellentmondás. A megegyezései béke hívei egyszerűen beérik ezzel — ez az igazság. Beérik vele — akár azért, mert nem bíznak a győztes békében, akár pedig azért, mert tuldrágának vagy tulkockázatosnak tűnik annak kivívása. Titkos értékmérőjük, öntudatlan ideáljuk nekik is csak a győztes béke marad. Számukra a megegyezései béke, akárhogy tiltakozzanak is ez ellen, valóban nem egyéb lemondásos békénél, amelyet csupán az enyhít és tesz elfogadhatóvá, hogy — kölcsönösségen alapul.

Akadnak azonban, akiknek ez a jelszó nem lemondást jelent, hanem »positiv követelést«. Akik egyenesen célul tűzik ki azt, hogy az ellenfélre megszegyenítő vagy létérdekeit sértő feltételek reá ne kényszeríttessenek. Akkor sem, ha volna rá mód, még egy megsemmisítő győzelem esetében sem. Nem a békekötés módjára értik már ezek a megegyezést, hanem magukra a békefeltételekre: azok ne hagyjanak fullánkot az ellenség sebében és ne ösztököljék őt revanche-ra. Ezt szokták nálunk tulajdonképpen a tartós béke követelésén érteni és ez az a pont, ahol az a megegyezései békével érintkeznek.

Ez a látszólag emelkedettebb felfogás közelebbi megtekintésre nem más, mint vagy olcsó szentimentalizmus, vagy pedig átlátszó ravaszkodás. Ez a béke is csak olyan béke volna, mint minden béke szuverén államok között: pusztán egyensúlyi állapot az erőszak mérlegén! Sem furfanggal, sem kiméletességgel pedig ennek a rendszernek a mechanikáját meghamisítani nem lehet. Az ilyen igyekezet csakis ártalmas, mert megzavaró.

Megpróbálták különben ezt már máskor is.

Volt idő, amikor a munkáskérdést is csendőrszuronnal kezelték a kormányok. Az osztályharc terén csak a győztes békében hittek. A szociálpolitika eszméje csak lassan tört magának utat, ezer félreértésen, gáncson, rágalmon és üldöztetésen keresztül. Utópiának, álomnak csufolták egyrészt, terrorizmusnak és anarchiának nevezték másrészt. Akár még a minap a pacifizmust. És akkor is akadt egy áldatlan emlékü közvetítő irány, egyik hajtása annak a hagyományos bugrisizmusnak, amely belsőleg meghasonlott, külsőleg tehetetlen, mindenkor jóakaratu és végeredményében mindig ártalmas: a polgári jótékonyági mozgalom, amely a testvériség és humanizmus nevében tilta-

kozott ugyan az erőszak politikája és a társadalmi győzelmes béke ellen, de a döntő pillanatban mindig hátbatámadta a munkás-ságot, amikor az intézményesen kívánta biztosítani a jövőjét. Ez a kétlaki és tétova, vérszegény és fontoskodó, zavaros és megzavaró politika, amelyet félre kellett seperni az utból, hogy szabaddá tegyük azt: — ez a Dummer August a történelem cirkušában, akiben a legfurfangosabb ravaszság a leggyerekesebb naivitással egyesül, ennek a mai neve: megegyezé-~~ses~~ béke!

És valóban, a gyakorlatban a győzelmes béke és a megegyezé-~~ses~~ béke híveit csupán a hadi helyzet megítélése választja el egymástól. Csakhogy míg akinek az az elve, hogy annyit markol, amennyit bír, az hű marad magához akkor is, ha keveset markol, amikor többet nem bír, addig, amikor a st-quentini sikerült áttörés után a reichstag többségi pártjai a megegyezé-~~ses~~ béke júliusi rezolúcióját »magyarázni«, »értelmezni« és »szigorítani« kezdték, — az nem volt épületes látvány. Pedig nem először történt és nem is utoljára.

»Ha nem lehet győzni, hát meg kell alkudni« — ennyiből áll a megegyezé-~~ses~~ béke fenkölt programja. »Ha most nem tudtuk megverni az ellenségeinket, hát legközelebb még úgy sem fogjuk tudni« — ez a tartós béke híveinek a megváltó eszménye. És az ilyen eszme-pótlék nevében követelik az eltévedt emberiség vezetését a maguk számára? Nem olyan ez, mint hogyha a tözsdei haussier-k ellen szociálreformer és erkölcsnemesítő szerepben lépne föl — a tözsdei baisse-párt?

Valóban el kell csodálkoznunk az erkölcsi közellátásnak és a politikai diletantizmusnak azon a fokán, amely a megegyezé-~~ses~~ béke üres frázisától sikert remél a győzelmes béke reálpolitikusaival szemben — mindaddig, amíg a hadi szerencse meg nem fordul. — Ha pedig megfordulna, csupán szerepcsere következne be, — a középhatalmak és az entente »békepártjai« között: — semmi egyéb.

*

Ezzel megfeleltünk arra a kérdésre, miért olyan egységtelen és olyan gyenge a mértékletes béke pártja.

Azért, mert a militarizmus mai rendjét egyedül a győzelmes béke hívei képviselik következetesen. A pacifizmus világrendjét viszont egyedül a pacifista béke biztosíthatja. Ezen a két pozitív koncepción kívül pedig harmadik megoldás nincsen. A megegyezé-~~ses~~ béke és a tartós béke nem egyebek a győzelmes béke csenevész és felemás formáinál, amelyeket a hadihelyzet minden megváltozása végzetesen kompromittál. A pacifistákkal való szövetségük azon a felszínes látszaton alapul, amely őket az annexionistákkal szemben egységes ellenzéknek tünteti föl. Semmiféle akció teherpróbáját az ilyen hazug viszony azonban meg nem állhatja.

Abban a küzdelemben, amely nem a harcban álló hadseregek, hanem a régi és az új világrend hívei között fog megindulni és amelynek az eldőlése nélkül ezt a háborút befejezni nem lehet: egyik oldalon tehát a pacifista béke hívei állnak, a

másik oldalon »mint egyetlen reakcionárius tömeg« a világ minden egyéb háborus- és békepártjai: az annexionisták és az imperialisták, a megegyezései béke hívei és a tartós béke hívei, akár a polgári, akár a szocialista táborhoz tartozzanak is. Ezért mosolyfakasztó, mert olyan átlátszóan hiábavaló minden olyan fogadkozás, mely a felek »megbékítésén«, a »kiengesztelésén« és a »megegyezésén« fáradozik. Mintha valóban a »felek« volnának azok, akiket nem lehet megbékíteni, mintha valóban Elzász-Lotharingia miatt folyó a világháború és mintha valóban a szembenálló érdekek volnának azok, amelyeket itt nem lehet megegyeztetni!

Hát akadnak még, akik olyan vakok, hogy nem látják, hogy amit itt nem lehet kibékíteni, az nem a »felek«, hanem valami egészen más: — a mai szuverén állameszme az, amit nem lehet kibékíteni a nemzetközi jogrend szükségességével, a népek együttélésének mai tényleges rendje az, amit nem lehet összeegyeztetni az igazságosság aktuálissá lett követelményeivel és az állami élet mai minden érzelmi és értelmi formája, egész intézményes váza és működési módja az, amit nem lehet kibékíteni a mai kor legmélyebb gyakorlati igényével és legmagasabb szellemi koncepciójával: a pacifizmus világrendjével.

Egy megegyezései béke ilyen körülmények között annyit tenne, mint megegyezni abban, hogy a világháború hiába történt. Egy ilyen kibékülés annyit tenne, hogy a hadvezérek, a diplomaták és a világ többi hűbérurai kölcsönös jegyzőkönyvi nyilatkozattal az esetet meg nem történtnek tekintik. Legfeljebb egy kiegészítő záradékban megegyeznének talán a jövőre nézve, a pacifisták nemzetközi üldözésében. Egyébként minden maradna a régiben...

És az emberiség, amelyet egy végtelen és könyörtelen háború megoldhatatlan problémái eljuttattak egy új, egy jobb rend kapujáig, amely már-már a jogon és igazságosságon felépülő intézményes béke küszöbét átlépni készült és ezzel azt a határvonalat, amely a mai állam-vadont a pacifizmus birodalmától elválasztja, — ez a súlyos viszontagságokban megpróbáltatott boldogtalan emberiség visszavettednék oda, ahol volt, abba a régi világba, amelynek az alapja és a 'boltozata, minden oszlopa és minden pillére az erőszak, és amelyet mi mégis békének nevezünk. Mert mi békének nevezük el azt a poklot, amelyből egyetlen nap alatt ez a világháború születhetett meg és amelybe a megegyezési hívei az emberiséget vissza kívánnák vezetni. De az erőszak világrendje felett a történelem ítélkezett és a megegyezései béke nem fogja ennek a halálos ítéletnek a végrehajtását megakasztani.

A megegyezései béke a konzervatív erők utolsó reménye arra, hogy a pacifizmust elbuktassa és ezzel a régi világ fennmaradását biztosítsa. Ez az a Burgfriede, amit az ellenséges államok minden reakciós és maradi tényezői azonnal meg fognak kötni és ki fognak hirdetni, amint a pacifizmus győzelme az ő közös világukat fenyegetné.

Azonban a történelem madártávlatából szemlélve, semmiféle

megegyezéssel béke nem lehet már a jelen helyzetben tartós béke. Nem azért nem, mintha talán a »megegyezéssel béke csupán fegyverszünet lehetne a harcban álló felek közt«, hanem azért, mert csak rövid ideig tartó fegyverszünet lehetne a valódi, bár láthatatlan ellenfelek között, azok között, akik között a valóságban a mai élet-halál harc folyik: a militarizmus és a pacifizmus világrendjei között!

Minden megegyezéssel béke csak kitolná a végső döntést ebben az egyedül döntő kérdésben. Belpolitikai és külpolitikai konflagrációk, beláthatatlan konvulziók sorozata között abortálná a történelem ezt a torzszülöttet. Mert amilyen könnyű látszólag a mai ellenfelek énkellentéteit egy józan megegyezéssel békével áthidalni, olyan kizárt és lehetetlen a jelen mélyén vajudó világkérdésben, az erőszak vagy a jog uralmának, a militarizmusnak vagy a pacifizmusnak kérdésében — »megegyezéssel békére« jutni!

Gilbert Keith Chesterton: A tudomány és a vadak.

A néprajzzal és hasonló tudományokkal való foglalkozásnál örökös hátrány származik abból, hogy a tudomány embere ritkán ismeri a világot. A természetet tanulmányozza, ritkán az emberi természetet. Sőt még azoknál is, akik leküzdötték ezt a nehézséget és bizonyos mértékig kifürkészték az emberi természetet, ez a személyes emberiség felé haladásnak csak halvány kezdetét jelenti. Mert a primitív fajok és vallások tanulmányozása különbözik minden más tudományos kutatástól. Csak úgy érthetünk valamit a csillagászatban, ha csillagászok vagyunk, az entomológiából, ha rovarbuvárok — vagy talán ha rovarok vagyunk. De az anthropológiából sokat vagyunk képesek felfogni egyszerűen az által, hogy emberek vagyunk. Mi magunk vagyunk az az állat, amelyet kutatunk. Innen a régi tény, hogy a száraz, elvonatkoztatott értelem, mely a csillagászatban és növénytanban csodákra képes, teljesen csődöt mond, mikor a mitológia tanulmányozásáról van szó. Hogy egy mikróbát igazságosan értékelhessünk, le kell mondanunk emberi mivoltunkról, hogy egy embert igazságosan értékelhessünk, erre nincs semmi szükség.

A szimpátiának, intuíciónak és bárminemű együttérzésnek ugyanaz a hiánya, amely a tudóst különösen alkalmassá teszi arra, hogy egy pók gyomrát megvizsgálja, különösen butává fogja őt